

הישיבה השלוש מאות ותשע (שט)

ביום ז' בתמוז התשס"ט (29 ביוני 2009) בשעה 13:30, בבית האקדמיה ללשון העברית.

הנוכחים: החברים ארי אבנר, שולמית אליצור, יהושע בלאו, אבי הורביץ, שמעון זנדבנק, אפרים חזן, אברהם טל (יו"ר), יוסף יהלום, חיים כהן, קציעה כ"ץ, אהרן ממז, שלמה נאה, שמא יהודה פרידמן, מנחם קיסטר;
 החברים-היועצים סיריל אסלנוב, מרדכי כסלו, חיים סבתו, יוסף עופר, משה עסיס, משה פלורנטין, שמואל פסברג, אורה שורצולד, עפרה תירוש-בקר; מנכ"לית האקדמיה טלי בן-יהודה; המזכירה המדעית רונית גדיש;
 עובדי המזכירות המדעית נטלי אקון, קרן דובנוב, צביה זמירי, דורון יעקב, תמר כץ, רחל סליג; יועצת הלשון ברשות השידור רות אלמגור-רמון;
 אורחים: חברי הוועדה למונחי ביולוגיה יונה סלע (יו"ר הוועדה) ועוזי פליטמן.

- סדר היום:**
- א. הרצאת מנחם קיסטר "נד"ב בקומראן ובעברית הקדומה: על חיותו של שורש"
  - ב. הודעות ומינוי ועדה לבדיקת סגולות מועמדים לאקדמיה
  - ג. מונחי הביולוגיה הכללית
  - ד. תחבורה יבשתית – מונחים יחידים
  - ה. דקדוק: החלטות שונות ושם המספר
  - ו. מילים בשימוש כללי

א. הרצאת מנחם קיסטר

"נד"ב בקומראן ובעברית הקדומה: על חיותו של שורש"

א' טל: חברי האקדמיה, אפתח את ישיבת המליאה באיחולי החלמה מהירה לנשיא האקדמיה מניתוח התוספתן שעבר.
 תחילה נשמע את הרצאתו של חברנו האד' קיסטר על השורש נד"ב בקומראן ובעברית הקדומה.

[הערת העורך: ההרצאה עתידה לראות אור כמאמר "השורש נד"ב במגילות וצמיחתם של סקסטים קומראניים: בין לקסיקוגרפיה לתאולוגיה" במגילות יא (תשע"ה)].

ב. הודעות ומינוי ועדה לבדיקת סגולות מועמדים לאקדמיה

א' טל: במסגרת הקונגרס העולמי החמישה עשר למדעי היהדות הקרב ובא תהיה ישיבה

מיוחדת של האקדמיה ללשון העברית. הישיבה תישב לישיבת מליאה, ולאחריה מוזמנים חברי האקדמיה ובני זוגם לארוחת צהריים.

צפויים הקיץ שתי ישיבות מליאה נוספות: האחת תיוחד לדיון בתקציב האקדמיה לשנים 2009–2010 והאחרת תהיה ישיבת בחירות. הרכב הוועדה המוצע לבחינת סגולות המועמדים לאקדמיה הוא זה: אהרן דותן (יו"ר), יעקב בן-טולילה, קציעה כ"ץ, אהרן ממזן ושמעון זנדבנק.

מונתה ועדה לכדיקת סגולותיהם של המועמדים לאקדמיה בהרכב זה: אהרן דותן (יו"ר), יעקב בן-טולילה, קציעה כ"ץ, אהרן ממזן ושמעון זנדבנק.

ג. מונחי הביולוגיה הכללית

הקדמה לרשימת המונחים (מתוך ההודעה למליאה)

רשימת המונחים בביולוגיה כללית היא פרי עבודתה ארוכת השנים של הוועדה למונחי הביולוגיה שבאקדמיה ללשון העברית. הוועדה כוננה בסוף שנת תשמ"ד. חברי הוועדה במהלך שנות עבודתה: מטעם האקדמיה – שושנה בהט ז"ל (מפרישתה ממזכירות הוועדה ועד מותה בשנת תשנ"ה), אמציה פורת (עד תשס"ה), פרופ' יהודה פליקס ז"ל (עד תשנ"ט), פרופ' שמואל פסברג (משנת תשס"ה), פרופ' גד בן-עמי צרפתי ז"ל (עד תשס"ו), אמנון שפירא (עד תשנ"ה); מקרב אנשי המקצוע: אברהם אמיר, פרופ' זאב ארד (תשס"ה–תשס"ו), פרופ' תאודור דישון ז"ל (עד תשמ"ו), פרופ' יוסף הלר (משנת תשס"א), פרופ' קלרה חן ז"ל (עד תשנ"ח), פרופ' עוזי פליטמן (להוציא את השנים תשנ"ד–תשס"א). בראש הוועדה יושב כל השנים פרופ' יונה סלע. מזכירות הוועדה: שושנה בהט ז"ל (עד תשנ"ב), רונית גדיש (משנת תשנ"ג); את מקומה מילאה בשנת תשס"ו איילת בצלאל). הרכב הוועדה בשנים האחרונות: יוסף הלר, יונה סלע (יו"ר), עוזי פליטמן, שמואל פסברג; המזכירה: רונית גדיש.

א' טל: לאישורנו מובאת היום רשימה עצומה של למעלה מ-2,700 מונחים, פרי עבודתה היסודית והמקיפה של הוועדה למונחי ביולוגיה. חברי הוועדה עמלו שנים רבות על חיבור המילון ונעזרו באנשי מקצוע רבים מתחומים שונים. זאת ההזדמנות הנאותה להודות מקרב לב – להם ולמזכירת הוועדה רונית גדיש – על עבודתם המסורה. שניים מחברי הוועדה, הבוטנאי עוזי פליטמן ומי שישב בראש הוועדה כל השנים יונה סלע, טרחו ובאו לכאן גם היום. רשימת המונחים המלאה נשלחה לעיון החברים בדואר האלקטרוני, אך לפני אישורה אנו מתבקשים לדרוש בשני מונחים שדרושה בהם הכרעתנו. תרחיב על כך הגב' גדיש.

ר' גדיש: כאמור הרשימה כולה נשלחה אליכם בדואר האלקטרוני. כמה מההערות שהתקבלו טרם נידונו, והן יובאו לדיון חוזר בוועדה. כמה מונחים נותרו בצריך עיון, והם יובאו

לאישור המליאה לאחר שוועדת המינוח תכריע בהם. כך קרה גם בעבר עם מונחי התחבורה, מונחי הדיפלומטיה ומונחי שוק ההון והבנקאות. למעשה בכל פעם שמגיעים לשלב הכנסת המונחים למאגר המונחים או הוצאה לאור של המילון ברפוס מתגלות בעיות שדורשות עיון מחודש. אחת ההצעות שחוזרת לוועדה היא **הגב** – ההצעה העברית ל**רפלקס**; זאת לאחר שהגב' מלכה זמלי הסבה את תשומת לבי שבמערכת הבריאות משמשת ל**רפלקס** חלופה עברית אחרת – **החזור**. עניין אחר שטרם נמצא לו פתרון הוא מציאת חלופות עבריות למונחים **מוטגן** ו**מוטנט**. שניהם קשורים אל המונח **מוטציה**, ובהנחה שהחלופה העברית שתאושר למוטציה תהיה **תשנית**, תצטרך הוועדה למצוא להם חלופות מתאימות. בשני עניינים מתבקשת הכרעת המליאה היום, אבל לפני כן אני רוצה להסב את תשומת לבכם לשלושה מונחים שיש בהם שינוי מהחלטות קודמות:

א. **אָמֵבָה** (ameba): הוחלט להשמיט את החלופה שנקבעה בעבר: **חילופית**.
 ב. **סַחְסוּס** (cartilage): בעבר הופיעה הצורה **חסחוס** לצד **סחוס**. כיום אין משתמשים כלל בחסחוס, ולכן מוצע רק לציין בסוגריים מרובעים כי במקורות הצורה היא **חסחוס**.
 ג. **שְׂרִידוּת** (survival): זאת ההצעה למרות ההסתייגות מהתרחבות השימוש בשורש שר"ד – בהשפעת הפועל האנגלי המקביל לו to survive. במונחי הדמוגרפיה נקבע: **נשארות**.

השאלה הראשונה שוועדת המינוח המרכזית ביקשה בה את הכרעת המליאה היא בעניין מציאת חלופה עברית לשם התואר **אִמְפִּיבִּי** (amphibian). בעלי החיים האמפִּיביים נקראים בפי כול דו־חיים, אבל שם העצם הזה אינו נוח לגזירת שם תואר. בצבא כלי רכב אמפִּיבי נקרא כנראה רכב **יִמְבִּשֶׁתִּי**, הרכבה כלשהי של ימי ויבשתי, והמליאה מתבקשת להחליט אם לאמץ את שם התואר הזה או לדחותו. השאלה השנייה נסבה על החלופה העברית ל־tolerance: **סְבֻלָּת** – כפי שנקבע בעבר – או **סְבִילוּת**, כשגור על פי אנשי המקצוע.

א' **ממן**: הצבא ממציא לו המצאות מהמצאות שונות, וההמצאה הזאת נשמעת לי בדיחה. יש הברל בין יצירת כלאיים מוזרה ככל שתהיה בעגה צבאית ובין מילה רשמית שהאקדמיה מאמצת אל חיקה. אנחנו לא מוסד לשעשוע, ואני מציע לדחות את המילה הזאת ולהישאר עם הלעז אמפִּיבי.

ר' **גדיש**: יצירה מוזרה דומה שהאקדמיה קיבלה היא **גלגשת** לסקייטבורד: רצף העיצורים של השורש גל"ש נפגם או משופל לשם משחק עם המילה **גלגל**. וכאז כן היום השאלה היא אם אין הפסדנו – הפסד היצירה המשונה – בשכרנו – חלופה עברית שקופה למונח לועזי אטום. גם אם לירתו של שם התואר בשעשוע לשון, אני חושבת שהוא עדיף ממקבילו הלועזי.

מ' **פלורנטין**: יש כאן יצירת שם תואר משם עצם שלא קיים – **יִמְבִּשֶׁת** – ולטעמי התוצאה כעורה.

מ' **קיסטר**: אמנם מקווי מים בגדלים שונים יכולים להיקרא ים, וכידוע גם אחד מכלי

הקיבול במקדש שלמה נקרא ים, ובכל זאת אני רוצה לשאול את הביולוגים אם לא מפריע להם שצפרדעי נחלים למשל ייחשבו לבעלי חיים ימבשתיים.

י' סלע (יו"ר ועדת הביולוגיה): בעיית התרגום של amphibian בעברית כמעט שאיננה נחלתם של הביולוגים. הרי בעברית סדרת בעלי החיים הזאת נקראת דו-חיים. גם אם יתקבל שם התואר החדש, צפרדעים יוסיפו להיות דו-חיים. החיפוש אחר שם תואר עברי בא מצד אנשי האקדמיה, לא מצד הביולוגים.

א' טל: אני מבין שימבשתי אינו מונח ביולוגי כיום; האם אמפיבי כן?

ע' פליטמן (חבר ועדת הביולוגיה): כן, יש בעלי חיים אמפיביים שאינם דו-חיים. הדו-חיים הם קבוצה מאוד מוגדרת, ובעלי חיים אמפיביים אחרים, אינם יכולים להיקרא דו-חיים.

מ' כסלו: עליי לציין כי שם התואר ימבשתי נראה לי מוזר מאוד ברגע הראשון, אבל כעבור זמן קצר התרגלתי אליו וכעת ההצעה הזאת טובה בעיניי.

א' טל: נצביע אפוא על השאלה אם שם התואר אמפיבי יהיה בעברית ימבשתי או יישאר בלעז.

הצבעה

בעד ימבשתי - 8

בעד אמפיבי - 12

הוחלט שלא לקבל את שם התואר ימבשתי לאמפיבי.

א' אבנר: לפני שנדון בעניין השני, אני מבקש להעיר שתי הערות. למונח hermaphrodite או bisexual ניתנות שתי חלופות עבריות: דו-מיני ואנדרוגינוס. אני מציע להשמיט את דו-מיני משום שדווקא בביולוגיה יש למילה מין כמה הוראות: לא רק sex אלא גם species. ספרו של אבי תורת האבולוציה קרוי בעברית "מוצא המינים", והייתי מציע שלא להרבות בבלול בעניין זה.

ר' גדיש: מלכתחילה הציעה הוועדה רק את החלופה דו-מיני, ואולם בעקבות הערתו של האד' אבנר לוועדת המינוח נוספה החלופה אנדרוגינוס. במילון למונחי ביולוגיה המילה מין משמשת הרבה בשתי ההוראות, ואין סיבה שדווקא במקרה הזה ייגרם בבלול.

י' סלע: הבעיה באנדרוגינוס שהוא מבטא דו-מיניות בבעלי חיים ולא בצמחים, ולכן איננו יכולים לוותר על דו-מיני.

א' אבנר: ההערה השנייה היא שהגיית neurology בעברית צריכה להיות נירולוגיה, כמו אירופה, ולא נירולוגיה – בדיפתונג oy, הגייה שמקורה בגרמנית.

ר' גדיש: בשבוע שעבר החליטה ועדת הדקדוק שהצורות נירון, נירולוגיה ונגזרותיהן מותרות. האד' אבנר ערער על ההחלטה, והשאלה חזרה לוועדת הדקדוק לדיון נוסף. המונחים ייוותרו אפוא בצריך עיון עד להחלטה הסופית. השאלה השנייה העומדת היום לדיון היא החלופה ל-tolerance. למן 1961 קבעה האקדמיה ל-tolerance את המונח סְבִלָּת. ואולם בפי הביולוגים רגילה הצורה סְבִילוּת, למשל סבילות לגלוטן. סבילות כאן איננה השם המופשט של שם התואר סְבִיל, אלא מה שמכונה בציבור רגישות, ובקשת אנשי המקצוע היא שהאקדמיה תאשר אותה. נוצר כאן מצב מעניין: המציאות הלשונית מזה והמונח של האקדמיה מזה. ככל הידוע לי, המונח סבולת לא נקלט. בהקשר הרפואי נמצא סְבִלָּת בצירוף "סיבולת לבריאה" או כאמור סבילות. מצד שני, אפשר לנסות להתעקש על סבולת ולקוות שנשפיע על אנשי המקצוע.

צ' זמירי: נדמה לי שבמונחי התחבורה סְבִלָּת היא יכולת החומר לשאת.

ר' גדיש: במונחי תכנון מרחבי הואילו לצרף למונח הגדרה: "יכולת של אורגניזם או של הסובב לעמוד בהשפעה של גורם זר מבלי שתחול בו הפרעה".

מ' כסלו: המילה סבילות מתאימה במשקלה למילה רגישות, ונראית לי מתאימה.

ע' פליטמן: גם גמישות, כמו גמישות אקולוגית, היא באותו המשקל.

א' שורצולד: כפל ההוראה של המילה סבילות – גם בהקשר שמדובר בו וגם מלשון סְבִיל – דומה לזה שבמילה סמיכות, הנגזרת בשתי דרכים שונות – גם מלשון סמוך וגם מלשון סמיך. הדוברים משתמשים במילה סמיכות בשתי ההוראות בלי קושי, ולא תהיה להם בעיה עם כפל ההוראה של סבילות.

א' טל: האם הצורה סְבִלָּת משמשת, ולו במקצת, בפי הביולוגים?

ע' פליטמן: לא. יש רק סיבולת, והיא דבר אחר הקשור במאמץ, למשל בספורט.

ק' דובנוב: סיבולת זו איננה tolerance אלא endurance.

ר' גדיש: אני מציעה שהמליאה תצביע על המונח סבילות בהקשר הזה בלבד של מונחי ביולוגיה. אם המליאה תסכים לקבלו, נצטרך לבדוק אותו בכל הקשריו וננסה לעמוד על תחולתם המדויקת של שלוש המילים סבילות, סבולת וסיבולת.

הצבעה

בעד סְבִילוֹת – 15

נגד – 2

הוחלט: סְבִילוֹת (tolerance).

מ' כסלו: מדוע המילה שְׁחָלָה מנוקדת בחטף פתח? אני הוגה בשווא.

ר' גדיש: זה היינו הך. אין בין שני הניקודים ולא כלום.

א' טל: נצביע כעת על אישור המילון כולו, למעט כמובן השאלות המעטות שנתרו פתוחות.

פה אחד אושר המילון למונחי הביולוגיה הכללית.

הערת העורך: בישיבת המליאה שיז (ביום כ"ד במרחשוון תשע"א, 1 בנובמבר 2010) אושרו המונחים שנתרו בצריך עיון.

י' סלע: משאושר המילון אני מבקש לספר בקצרה מדוע נמשכה עבודת הוועדה כל כך הרבה שנים. בהתחלה, כשהגב' שושנה בהט ז"ל ריכזה את עבודת הוועדה, התבססנו על המילון המיתולוגי של אברקרומבי ואח' – M. Abercrombie, C. J. Hickman – and M. L. Johnson, *A Dictionary of Biology*. ואולם אז יצא מילון חדש והתברר לנו שבשנים האחרונות חלה התפתחות עצומה בביולוגיה מולקולרית ובגנטיקה. במקום 1,500 מונחים מצאנו עצמנו מחפשים מינוח עברי לקרוב לכפליים מונחים. המילון שאושר זה עתה הוא מילון מעודכן ומודרני. יש בו החידושים האחרונים בביולוגיה, חידושים שתלמידינו עוסקים בהם; את חלקם אף היינו צריכים ללמוד בעצמנו כדי להבין כיצד לתרגם. התוצאה טובה ואנו גאים בה.

א' טל: תודה רבה לכם.

ד. תחבורה יבשתית – מונחים יחידים

הודעת ועדת המינוח המרכזית

1. הַתְּנַגְּשׁוֹת הַיְת־אָחוֹר – rear collision

הוחלט לאשר את המונח הרווח (במקום הקביעה הקודמת: התנגשות אחורית).

2. הַלֹּךְ אַחֲרֵי – reverse

במקום מונחים שנקבעו בעבר: הַלֹּךְ אַחֲרָה (ימאות תש"ל), הַלֹּךְ אַחוֹר (מכונית תשט"ו).

3. נְסִיעָה לְאָחוֹר – backing up

א' טל: שלושת המונחים האלה יתווספו לרשימה המלאה של מונחי התחבורה היבשתית שאושרה בשנה שעברה בישיבה שד. מאחר שאיש לא ערער עליהם הם מתאשרים בזאת.

אושרו שלושת המונחים התנגשות חזית-אחור (rear collision), הלוך אַחורִי (reverse), נְסִיעָה לְאָחור (backing up).

ה. דקדוק: החלטות שונות ושם המספר

הודעת ועדת הדקדוק

1. השמות עֶקֶב ועֶקְבָּה

עֶקֶב, עֶקְבִים (גם עֶקְבוֹת), עֶקְבֵי- (גם עֶקְבוֹת-) [איבר בגוף, חלק של הנעל] עֶקְבָּה, עֶקְבוֹת, עֶקְבוֹת- [סימן שמטביעה כף הרגל, וכן בהשאלה סימן שנשאר אחרי משהו או מישהו]

רקע

הוועדה נדרשה לשאלת היחס בין הצורות עֶקֶב ועֶקְבָּה ונטיותיהן. צורת הרבים עֶקְבוֹת (ובלשון הדיבור אף עֶקְבוֹת) משמשת בהוראת סימנים שמטביעה כף הרגל (ובהוראות קרובות אחרות בהשאלה). נראה שלנוכח ההבחנה בין המשמעות הקונקרטי של עֶקֶב (איבר בגוף, חלק של הנעל) ובין ההוראות המושאלות נולד הצורך במונח עֶקְבָּה. המונח עֶקְבָּה מופיע במונחי האקדמיה וועד הלשון כבר בשנת תש"ו, ובניקוד עֶקְבָּה משנת תרצ"ח; הוא משמש בתחומים מקצועיים שונים.

מצד הדקדוק עֶקְבָּה מחייבת את הריבוי עֶקְבוֹת, אלא שצורת רבים זו אינה משמשת ואינה נוחה לשימוש. במאגר המונחים יש מבוכה וחוסר עקיבות ביחוס המונחים לערכים ובניקוד המונחים.

ועדת הדקדוק החליטה להעמיד את המערכת הזאת: עֶקְבָּה, עֶקְבוֹת, עֶקְבוֹת. כל רכיבי המערכת משמשים בדיבור, ויש להם תימוכין בנטייתם של שני שמות דומים: יַעַל - יַעֲלָה - יַעֲלִים / יַעֲלוֹת - יַעֲלוֹת; יַעַן - [בת] יַעֲנָה - יַעֲנִים.

2. ניקוד כ"ף במילים לועזיות

הוחלט להתיר לנקד את הכ"ף במילים לועזיות בדגש או ברפה כפי הרגיל במבטא. עם זאת הוסכם שלא לשנות את הניקוד במילוני האקדמיה.

רקע

בישיבת המליאה קנו-קנו (כ"ח בניסן תשמ"ב) נתקבלה החלטה בנוסח זה: באותיות בכ"פ ייכתב הדגש הקל רק כאשר הוא נשמע [זיכרונות האקדמיה כח-ל, עמ' 219]. החלטה זו התקבלה בלי שקדם לה דיון בוועדת הדקדוק. תהליך זה נוגד את הנהלים, ולכן חזר העניין להידון בישיבות הוועדה לשאלות דקדוק שימושיות. הוועדה החליטה להפריד בין אותיות ב"פ ובין האות כ"ף: אותיות ב"פ במילים לועזיות ינוקדו לפי הגייתן במקור הלועזי, בלי להתחשב בכללי העברית; לעומתן הכ"ף באה במילים

שמקורן בפונמה χ היוונית, ומכיוון שלפונמה זו הגיות שונות בלשונות שונות (לעתים ככ"ף דגושה ולעתים ככ"ף רפה) החליטה הוועדה לנקד את הכ"ף במילים לועזיות על פי כללי בגדכפ"ת – דגושה בראש מילה ולאחר שווא נח ורפה לאחר תנועה (כגון כִּימָה, בְּכִימָה, סִינְכְרוֹנִי, דִּיאֶכְרוֹנִי). בדרך זו נוקטת המזכירות המדעית בניקוד מילוני האקדמיה. ועדת הדקדוק דנה מחדש בנושא ניקוד הכ"ף והוא מובא לאישור מסודר במליאה.

3. צורת הריבוי של דיוקן

צורת הריבוי של דִּיּוֹקָן היא דִּיּוֹקְנָאוֹת או דִּיּוֹקְנִים.

רקע

הצורה דִּיּוֹקְנָאוֹת נקבעה בעבר (ישיבה רלה, זיכרונות האקדמיה מד-מו, עמ' 134) אגב דיון בחיטוף הקמץ בקו"ף; הצורה – על פי לשון חכמים, כגון בבלי שבת קמט ע"א. עתה החליטה ועדת הדקדוק שאין בהחלטה הקודמת כדי לפסול את צורת הרבים דִּיּוֹקְנִים, המשמשת בדיבור ומתועדת במילונים.

4. כללי השימוש במספר המונה

ועדת הדקדוק החליטה להעמיד כללים לשימוש במספר המונה. כמה פרטים טרם הוכרעו והם יובאו לדיון בהמשך. הרי הכללים שגובשו:

א. נפרד או נסמך במספר המונה

<p>המספר 2 יבוא בצורת הנסמך: 'שני חודשים', 'שתי שנים'. שאר המספרים יבואו בצורת הנפרד: 'שלושה חודשים', 'ארבעים וְחָמֵשׁ שָׁנִים', 'עשרים ושתיים ילדות', 'אלף ושניים שקלים'. לפני מאות ואלפים תבוא צורת הנסמך: 'חָמֵשׁ מאות', 'אַרְבַּעַת אלפים' [הערה: אבל 'עשרים וארבעה אלף'].</p>	<p>1. לפני שם לא מיודע</p>
<p>שמות המספר 2-10 יבואו בצורת הנסמך: 'שני המלאכים', 'שתי דלתותיו', 'שְׁלוֹשׁ הערים', 'עשרת הילדים'. מספר הגדול מ-10 יבוא בצורת הנפרד: 'ארבעים הימים', 'ארבעים ושתיים האגודות', 'מאתיים חמישים וחמישה המשתתפים', 'שלוש מְאוֹת השופרות'. המספר מאה יבוא בנפרד או בנסמך: 'מְאֵת השולחנות' או 'מְאָה השולחנות'.</p>	<p>2. לפני שם מיודע</p>
<p>שמות מספר שהרכיב האחרון שלהם הוא אלפים יכולים לבוא הן בצורת הנפרד הן בצורת הנסמך: 'ששת אלפים בתים' וגם 'ששת אלפי בתים', 'ששת אלפי הבתים' וגם 'ששת אלפים הבתים'.</p>	<p>3. שם מספר שרכיבו האחרון אלפים</p>
<p>שמות המספר עשרות, מאות, אלפים הבאים לציון מספר לא מדויק יבואו בצורת הנסמך בין שהשם מיודע ובין שאינו מיודע, כגון 'עֶשְׂרֹת (ה)דירות' / 'עֶשְׂרֹת (ה)דירות', 'אַלְפֵי (ה)מהגרים'. [הערה: ניקוד המילה 'מאות' בצירופים כגון 'מאות אנשים' דורש דיון והכרעה].</p>	<p>4. מניין לא מדויק</p>

<p>שמות מספר שבהם המילים מיליון, מיליארד וכדומה יכולים לבוא גם בצורות אחרות, כגון 'שלושה מיליונים בני אדם', 'שלושה מיליוני בני אדם', 'שלושת מיליוני בני האדם', 'שלושה מיליון בני אדם'. במספר מעורב השבר יבוא לפני מיליון, מיליארד: 'שלושה וחצי מיליון איש'.</p>	<p>5. שמות מספר שבהם הרכיבים מיליון, מיליארד</p>
---	--

צורות הנסמך של שם המספר מ¹–10 זכר נסמך: אַחַד, שְׁנַי, שְׁלֹשָׁת, אַרְבַּעַת, חֲמִשָּׁת, שֵׁשֶׁת, שִׁבְעַת, שְׁמוֹנֶת, תְּשַׁעַת, עֶשְׂרֶת.

נקבה נסמך: אַחַת, שְׁתֵּי, שְׁלוֹשׁ, אַרְבַּע, חֲמִשׁ, שֵׁשׁ, שִׁבְעַת, שְׁמוֹנֶה, תְּשַׁע, עֶשְׂרִי. הצורות שִׁבְעַת, תְּשַׁע (בשווא) באות לפני עֶשְׂרֶה ומאות. [הערה: על צורת הנסמך שמונה (בסגול) תבוא הערה בכללי הסגול (כלל ו) – על פי הממצא במקרא: שמונה עשרה, שמונה מאות].

ב. יחיד או רבים בשם הנמנה אחרי המספרים 2–10 יבוא השם הנמנה ברבים: 'שלושה אחוזים', 'חמישה שקלים', 'שבע אגורות'.

אחרי המספרים מ¹–11 ומעלה יכול השם הנמנה לבוא ביחיד או ברבים. הערה: השימוש ביחיד רווח בשמות שרגילים למנותם, כגון 'שנים עשר אחוז', 'שבעים איש', 'שלושים שנה', 'מאתיים שקל' (לעומת 'עשרים חולצות', 'שלושת אלפים בניינים').

הערות

1. שמות לעזיים המציינים מידות ומשקלות יכולים לבוא בצורת היחיד גם לאחר המספרים 2–10: 'שני מטר', 'שלושה קילוגרם', 'שבעה דונם', 'ארבעה דולר' (השוו: 'שלושה מיליון', 'שלושה מיליארד');
- אבל: שְׁלוֹשׁ רגליים, ארבעה מִילִים (במשמע יחידות מרחק).
2. בשמות יחידה מורכבים (כגון קילוגרם.מטר) וביחידות בעלות שמות מיוחדים (למשל מְהוּ [mho]), אפשר לנהוג במספר כבמספר סתמי, להביא את שם היחידה בסוף המספר ולא לרבותו.

רקע

הוועדה החליטה להעמיד כללים סדורים לשימוש במספר המונה בעברית בת ימינו – גם אם רובם ידועים ונלמדים. הכללים נסמכים בעיקר על המבנים המתועדים במקרא, ועם זאת מתחשבים בנוהג בלשון החיה. באופן כללי המספר המונה בא כנסמך לשם הנמנה או במבנה מעין תמורה (שם המספר בנפרד ולאחריו השם הנמנה). המבנים המוצעים בנויים לעתים בדרך אחת ולעתים בשתייהן – הכול על פי המתועד ועל פי השגור בדיבור. מבנים נדירים במקרא שאינם משמשים בעברית החיה לא הובאו. בעבר החליטה האקדמיה שלא להתערב בדרך השימוש בשמות המספר מיליון, מיליארד (ישיבה רס). עם הסדרת כללי שם המספר קיבלה ההחלטה אופי קובע (לעיל, א5). הוועדה התירה את השימוש בצורת היחיד (לצד השימוש הרגיל בצורת הרבים) אחר

המספרים 2-10 ביחידות מידה לועזיות, כגון שלושה דולר, חמישה אירו. ברבים מן השמות הלועזיים השימוש בצורת רבים אינו מקובל, ולעתים אף מורגשת זרות לצרף להם את צורן הריבוי העברי. יחידות מידה שיש להם שמות עבריים מתורגמים, כגון רגל, מיל, יתנהגו על דרך העברית ויבואו בריבוי אחר המספרים 2-10.

א' טל: על הודעת ועדת הדקדוק לא קמו מערערים וסעיפיה מתאשרים בזאת. ההשלמות לכללי השימוש במספרים המונים, הדורשות דיון והכרעה, יובאו למליאה בישיבה אחרת.

אפשרה הודעת ועדת הדקדוק.

[הערת העורך: ההשלמות נידונו בישיבות שיג, שיד והתקבלו בישיבה שיד, להלן, עמ' 265, 266].

ו. מילים בשימוש כללי

הודעת הוועדה למילים בשימוש כללי

1. מְרֻן (מתקן למי שתייה חמים וקרים)
2. טֶפֶס מְאָסֶף ("טופס טיולים")

רקע

1. מְרֻן (מתקן למי שתייה חמים וקרים)
הוועדה נשאלה כיצד ייקרא מתקן שהוא גם מַחֵם וגם מְקַר, כלומר מתקן למי שתייה – הן חמים הן קרים. המונחים הרווחים הם 'בר (מים)' ו'מתקן מים חמים וקרים'. כידוע מתקן למי שתייה חמים הוא מַחֵם, ולא מכבר קבעה האקדמיה מְקַר למים קרים. מוצע שהמונח מְרֻן ישמש לציון מתקני מי השתייה באשר הם, ובכלל זה מתקני השתייה שבגני השעשועים והברזיות בחצר בית הספר. המחם והמקר ייחשבו סוגים של מרון.
הצעות נוספות: חֶמְקָר; מְבַר (מתקן הדומה למְקַר ולמַחֵם, אך יש בו כמה בררות. במילה רמו לשם העממי 'בר'); מְקַר (בקמץ, ברמיזה ל'מקור מים').

2. טֶפֶס מְאָסֶף ("טופס טיולים")

טופס טיולים מציין בעגה הצבאית טופס שמזדכים בו על פריטי אפסנאות לפני עזיבת הבסיס. הוא משמש במעברים בין יחידות, אך בעיקר בשחרור הסופי מן הצבא. הצירוף מכוון ל"טיולים" הנדרשים להחתמת אנשים רבים, ויש בו רמז לחופש המתקרב. הצירוף משמש כיום גם בסיום לימודים באוניברסיטה, בעזיבת מקום עבודה, ולעתים אף בתחילת עבודה ובמעבר בין מחלקות.

בהצעת הוועדה טֶפֶס מְאָסֶף רמו לאיסוף חתימות ולסיום. ההצעה איננה באה להתחרות בעגה הצבאית, אלא להחליף את המונח 'טופס טיולים' בהקשרים רשמיים.

הצעות נוספות: טַפְס מְחַתֵּם, מְחַתֵּם (ברמיזה לאיסוף חתימות ולסיום); טַפְס חֲתִימוֹת; טַפְס הַזְדַּכּוֹת (להקשר הצבאי בלבד).

א' טל: משולחן הוועדה למילים בשימוש כללי הגיעו הפעם להכרעתנו שתי הצעות חדשות. נדון תחילה בהצעה מרוון – מתקן למי שתייה.

י' בלאו: אולי כדאי לקבוע צירוף פשוט של שתי מילים במקום מילה חדשה אחת, נניח למשל מתקן שתייה.

מ' פלורנטיין: האם המילה מרוון אמורה להחליף גם את המילה ברזייה הנוהגת כפי כול?

ת' כץ (מזכירת הוועדה): לא. ברזייה, כמו מַחֵם או מִקְר, יכולה להיות סוג של מרוון. אין הכוונה לבטל מילים קיימות אלא לקבוע שם כללי.

א' טל: אם לא נקבע מרוון, האם הוא יהיה כפי הציבור מתקן שתייה?

ת' כץ: לא, בדרך כלל בציבור הוא נקרא בר.

א' טל: נצביע על הצעת הוועדה מרוון ועל הצעת האד' בלאו מתקן שתייה.

הצבעה

בעד מְרֹן –	14
נגד מְרֹן –	4
בעד מְתַקֵּן שְׁתִּיָּה –	4

הוחלט: מְרֹן.

א' טל: המונח השני הוא אותו טופס המוכר לכל חייל שעומד להשתחרר, המכונה טופס טיולים. הוועדה מציעה טופס מאסף. מתברר שהצירוף הזה יצא מגבולות הצבא, והוא משמש גם באוניברסיטאות ובמקומות עבודה.

ת' כץ: האד' חיים כהן פנה לוועדה בבקשה לקבוע מונח רשמי לטופס טיולים מפני שהוא חורג מן העגה הצבאית והוא נדרש גם בהקשרים רשמיים. ואכן ראינו מסמכים שבהם הורגשה עממיות הצירוף והוא ניתן במירכאות: "טופס טיולים". לפיכך החליטה הוועדה להיענות לבקשה, והיא מציעה כאמור טופס מאסף. עלו גם הצעות אחרות, כגון מְחַתֵּם. אבל חשוב להדגיש שאין ולא היה בכוונת הוועדה להתערב בסלנג הצבאי.

עוד אוכל להוסיף שבירור עם מיכאל ריז'יק העלה שברוסית יש לכך מונח רשמי – obkhodnoy list – ותרגומו החופשי הוא 'דף העובר בין כולם'.

י' בלאו: אני חושב שעדיף טַפְסֵּ מְאֹסֶּף, שהרי הטופס עצמו אינו מְאֹסֶּף.

מ' פלורנטיין: הצירוף הנוהג טופס טיולים חביב בעיניי, גם בהקשרים לא צבאיים, וכדי להפכו למונח רשמי צריך לדעתי רק להסיר ממנו את המירכאות.

א' טל: אני מציע טופס הזדכות. המילה הזדכות משקפת יותר מכול את הפעולה עצמה.

א' ממן: אני יודע שלפי הנוהל אין להציע במליאה הצעה חדשה שלא נידונה בוועדה, ובכל זאת אני מעלה את הצעתי – דָּף סָף – שיתרונה בקוצרה ובחריזתה.

ח' כהן: הצעת הוועדה טופס מאסף, הרומזת לאיסוף חתימות ולסיום, יפה מאוד בעיניי, ואני מבקש להביע את שביעות רצוני ממנה.

א' טל: נחתום את הדיון ואת הישיבה בהצבעה. נצביע רק על הצעת הוועדה ונראה אם היא מקבלת את תמיכתכם.

ה צ ב ע ה

בעד טַפְסֵּ מְאֹסֶּף – 13

נגד – 3

הוחלט: טַפְסֵּ מְאֹסֶּף.